

Het deelnemers- en participatieprofiel

van participanten
aan sociaal-cultureel
volwassenenwerk

Lode Vermeersch
Anneloes Vandenbroucke

SoCiuS-onderzoek

Samenvatting

Onderzoek in opdracht van SoCiuS, Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk vzw, met de steun van de Vlaamse overheid, Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, uitgevoerd door HIVA – Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving.

Met steun van de
Vlaamse overheid

1. Sociaal-cultureel volwassenenwerk in Vlaanderen

Jaarlijks vinden in Vlaanderen tienduizenden sociaal-culturele activiteiten plaats. Het zijn activiteiten die volwassenen in groep samen brengen en hen de kans geven zich te ontplooiën, hun maatschappelijk engagement te tonen, aan cultuur te participeren, ... Die sociaal-culturele activiteiten zijn het werk van de sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, een voor Europa unieke groep van sociaal-culturele organisaties gericht op volwassenen. De Vlaamse cultuuroverheid subsidieert deze organisaties voor de gemeenschapsvormende, educatieve, culturele, en/of maatschappelijke activeringsfunctie die ze in de samenleving vervullen. De organisaties zijn te groeperen tot vier types.

Organisatietype	Aantal organisaties (31/12/08)	Omschrijving	Voorbeelden
Verenigingen	57	Netwerken van afdelingen of groepen (minstens 50) die gericht zijn op de zingeving en emancipatie van leden en deelnemers.	KAV, KWV, Davidsfonds, Willemsfonds, Gezinsbond, Amnesty International, Curieus, HVV, ...
Landelijke vormingsinstellingen	25	Vormingscentra met een educatief aanbod over specifieke thema's of voor een bepaalde doelgroep (bv. vakbondsleden, personen met een handicap, ...)	Natuurpunt Educatie, Stichting Lodewijk de Raet, Wisper, ...
Volkshogescholen (Vormingplus-centra)	13	Organisaties die, ieder voor een bepaalde regio, een waaier aan activiteiten organiseren om volwassenen persoonlijke, sociale en culturele competenties bij te brengen.	Vormingplus Antwerpen, Citizenne, Vormingplus Limburg, Vormingplus Oostende-Westhoek, ...
Bewegingen	31	Organisaties die voor een ruim publiek activiteiten organiseren op het vlak van sensibilisatie, educatie en sociale actie met het oog op maatschappelijke verandering.	Bond Zonder Naam, Ethisch-vegetarisch Alternatief, Pax Christi Vlaanderen, Welzijnszorg, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, ...

2. Onderzoeksvragen

Omdat er vandaag zo goed als geen objectieve gegevens voorhanden zijn over de participanten aan het gesubsidieerde sociaal-cultureel volwassenenwerk, gaf SoCiuS (Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk vzw) de opdracht aan het HIVA (Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving van de KULeuven) om een kwantitatief onderzoek uit te voeren naar het deelnemers- en participatieprofiel van participanten aan sociaal-cultureel volwassenenwerk. Het onderzoek werd mee gefinancierd door de Vlaamse overheid (Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media).

Het doel van het onderzoek was:

- Wat zijn de *kenmerken van deelnemers* aan het gesubsidieerde sociaal-cultureel volwassenenwerk?
- Wat zijn de *kenmerken van hun deelname* aan het gesubsidieerde sociaal-cultureel volwassenenwerk?

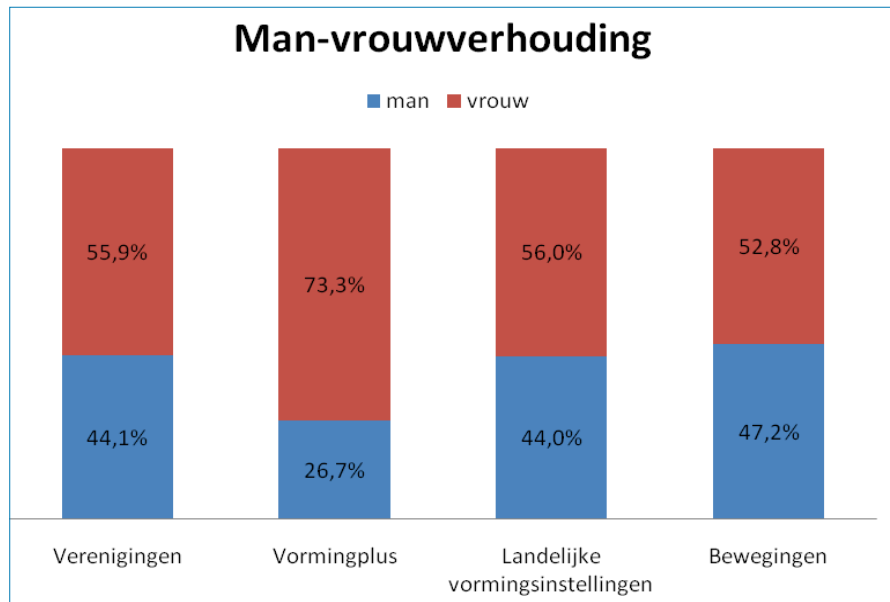
3. Methode

Het onderzoek gebeurde aan de hand van een schriftelijke enquête. De bevraging vond plaats tussen begin oktober 2009 en begin februari 2010. De enquêtes werden uitgedeeld op meer dan 100 sociaal-culturele activiteiten, georganiseerd door 54 verschillende sociaal-culturele organisaties. Uiteindelijk vulde een representatieve groep van 1.500 deelnemers aan sociaal-cultureel volwassenenwerk de enquêtes in. Dit was goed voor een gemiddelde respons van 43,86%. Omdat het responspercentage het laagst was bij de bewegingen, vond bij die organisaties aanvullend een survey via het internet plaats. Alle 31 gesubsidieerde bewegingen antwoordden op die enquêtes.

4. Resultaten

4.1 Wie participeert aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk?

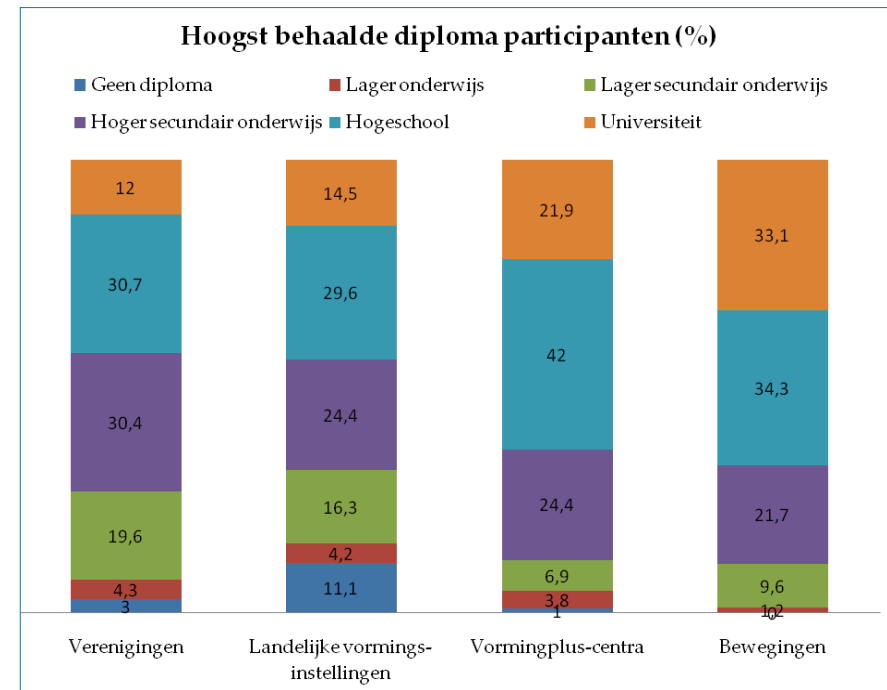
Veel vrouwelijke, senior en midden- of hooggeschoolde participanten

- Vooral **vrouwen** nemen deel aan sociaal-cultureel werk voor volwassenen. Dit geldt voor alle organisatietypes, maar vooral voor de Vormingplus-centra. Het vrouwelijke overwicht is opvallend omdat ander onderzoek aantoont dat informeel leren (bv. op basis van zelfstudie) en niet-formeel leren (bv. georganiseerde educatie buiten onderwijsinstellingen, zoals leren op de werkvloer) vooral een mannenzaak is. Vergelijken we met andere culturele instellingen (zoals bibliotheken en cultuurcentra) dan is het grote aandeel vrouwelijke deelnemers minder verrassend.

	Verenigingen	Landelijke vormingsinstellingen	Vormingplus-centra	Bewegingen
Gemiddelde leeftijd deelnemers	55,2	44,7	50,9	50,5
Percentiel 50 (=mediaan)	55	44	53	52

- Participanten aan sociaal-culturele (publieks)activiteiten zijn veelal **ouder dan 50 jaar**. Alleen de (veelal vormende) activiteiten van de landelijke vormingsinstellingen hebben gemiddeld een iets jonger publiek. De deelnemersleeftijd is het hoogst bij de verenigingen. Het deelnemersbereik van het sociaal-cultureel volwassenenwerk vormt qua leeftijd geen perfecte spiegel van de bevolking. Daarvoor zijn er te weinig deelnemers tussen de 18 en 44 jaar.

- Vooral **midden- en hooggeschoolde volwassenen** participeren aan sociaal-cultureel volwassenenwerk. Zoals in veel cultuursectoren is er een ondervertegenwoordiging van laaggeschoolden in vergelijking met de diplomaverdeling onder de totale bevolking.
- Aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk participeren **veel mensen die niet economisch actief zijn**. Vooral de groep van brugpensioneerden en gepensioneerden is groot (bij de verenigingen 36,8%, bij de Vormingplus-centra en bewegingen iets meer dan een kwart). Bedienden, ambtenaren en leraren vormen samen de belangrijkste beroeps-categorie onder de beroepsactieve participanten.

- Vier op de vijf deelnemers aan verenigingsactiviteiten **woont samen met een partner**. Dat is gevoelig meer dan bij de andere organisatietypes. De verenigingen kennen ook het grootste aandeel participanten met kinderen. Meer dan de helft van alle participanten aan sociaal- cultureel volwassenenwerk heeft wel **geen inwonende kinderen (meer)**. Voor zij die wel inwonende kinderen hebben, blijkt dit geen rem te zijn op het aantal sociaal- culturele activiteiten waaraan zij op jaarbasis participeren.
- Ongeveer de helft van alle deelnemers heeft een **netto-inkomen** van maximaal 1.599 euro. Niet meer dan één op zes heeft een netto-inkomen van 2.200 euro of meer.

Gemiddelde participant is gelovig, geïnteresseerd in politiek en tevreden

- De meeste volwassenen die deelnemen aan sociaal-cultureel volwassenenwerk beschouwen zichzelf als **gelovig**: bij de landelijke vormingsinstellingen en bewegingen gaat het om een nipte meerderheid, bij de Vormingplus-centra om twee derden en bij de verenigingen om acht op tien participanten. Bij de verenigingen ligt het aandeel participanten met een Christelijke levensbeschouwing boven het Vlaamse gemiddelde, bij de andere werksoorten er onder.
- De deelnemers dragen vooral de **waarden** 'rechtvaardigheid' en 'verantwoordelijkheid en betrokkenheid' hoog in het vaandel en veel minder bv. 'verbeelding en creativiteit', 'gehoorzaamheid' en 'vastberadenheid en ambitie'.
- De deelnemers aan sociaal-cultureel volwassenenwerk hebben een **sterke interesse in politiek**. Dit is vooral zo bij mannelijke participanten en het sterkst bij de deelnemers aan bewegingsactiviteiten. De interesse in politiek neemt toe met de leeftijd.
- Niet anders dan de gemiddelde Vlaming, zijn de deelnemers doorgaans **erg tevreden** over verschillende levensdomeinen. Het minst zijn ze tevreden over hun inkomen en de ervaren tijdsdruk.

Vroeger sterk betrokken bij een jeugdorganisatie en vandaag een regelmatige cultuur-participant

- Naast sociaal-cultureel volwassenenwerk participeren de deelnemers ook vaak aan **sportverenigingen, sportclubs of recreatieve verenigingen**. Ze gaan ook meer frequent dan de gemiddelde Vlaming naar een voorstelling, een bioscoop of een monument, museum, kunstgalerij, ... De deelnemers hebben dus een **sterke culturele interesse**. Het bijwonen van sportactiviteiten doen ze niet opvallend meer.

- Meer dan de helft van de deelnemers zegt voor hun 18de sterk betrokken te zijn geweest bij een **jeugdorganisatie**. Het relatief lage aandeel jonge volwassenen onder de deelnemers aan sociaal-cultureel volwassenenwerk doet wel vermoeden dat er vandaag geen directe aansluiting (meer) is tussen het jeugdwerk en het volwassenenwerk.

4.2 Op welke manier participeren de deelnemers aan het sociaal-cultureel werk voor volwassenen?

Deelname aan sociaal-cultureel volwassenenwerk is een sociaal gebeuren

- Het valt relatief weinig voor dat deelnemers op de sociaal-culturele activiteiten waaraan ze participeren geen **andere deelnemers kennen**. Enkel bij de sociaal-culturele organisaties die in hoofdzaak gericht zijn op educatie (m.n. de landelijke vormingsinstellingen en Vormingplus- centra) is er een redelijk groot aandeel van mensen die op de activiteiten niemand anders kennen (25,7% en 37,6%). Die personen die "alleen" participeren doen dat zelden met de bedoeling nieuwe mensen te ontmoeten.

Participatie: dichtbij, goedkoop en frequent

- De gesubsidieerde sociaal-culturele organisaties zijn uitsluitend vzw's die sterk geassocieerd wordt met prosociaal, vrijwillig en belangeloos engagement. Toch is deelname daarom niet altijd gratis. Met uitzondering van de deelnemers van landelijke vormingsinstellingen, zegt meer dan de helft van de deelnemers **iets betaald** te hebben voor de participatie aan de sociaal-culturele activiteit waarop ze bevestigd werden. Het al dan niet kiezen voor een kosteloze activiteit vertoont geen verband met het inkomen van de deelnemers. Het overgrote deel van de deelnemers (meer dan 85%) vindt het betaalde bedrag ook goedkoop of passend voor de activiteit.
- De afstand die deelnemers afleggen om van de woonplaats tot op de activiteit te geraken, is voor ruim de **helft van de sociaal-culturele participanten niet meer dan 20 kilometer**. De mediaan ligt bij de verenigingen het laagst: meer dan de helft van de verenigings-participanten verplaatst zich niet verder dan 5 kilometer.
- De **frequentie van deelname** bij eenzelfde sociaal-culturele organisatie is het hoogst bij de participanten aan verenigingsactiviteiten. Meer dan de helft (50,3%) zegt zeker één keer per maand aan een activiteit van dezelfde vereniging deel te nemen. Bij de andere organisatietypes is die frequentie veel lager.

- Per jaar participeren deelnemers bij **gemiddeld 2 tot 4 verschillende sociaal-culturele organisaties**. Er wordt het vaakst deelgenomen op weekdays. Op zaterdag wordt minder geparticipeerd en op zondagen (zeker 's avonds) het minst.

Participeren om nieuwe dingen te leren

- Het meeste participeren volwassenen aan sociaal-cultureel volwassenenwerk om nieuwe dingen te leren (kennen). Ook andere motieven spelen echter een rol. Onderstaand schema geeft de belangrijkste redenen voor participatie.

Tabel Redenen voor deelname aan de sociaal-culturele activiteit via de welke de bevraging gebeurde (maximaal drie antwoorden mogelijk) (%)

	Verenigingen	Landelijke vormingsinstellingen	Vormingplus-centra	Bewegingen
Om nieuwe dingen te leren, iets op te steken, kennis en vaardigheden op te doen	45,5	74,4	68,9	58,5
Om mij te amuseren, voor de gezelligheid	42,0	10,8	12,3	12,2
Omdat ik dat gewoon ben, omdat ik naar zoveel mogelijk activiteiten van deze organisatie kom	24,7	5,3	5,4	16,0
Om nieuwe mensen te ontmoeten	17,9	17,8	18,3	5,5
Omdat de vorige activiteit van deze organisatie mij zo beviel, daarom kwam ik terug	16,5	16,6	14,9	13,4
Om iets te veranderen, bij te dragen aan mijn omgeving of de maatschappij	14,1	23,4	10,3	43,3
Omdat ik alles volg over dit onderwerp of thema	11,4	13,0	14,9	26,8
Om mij te kunnen uiten, creatief bezig te zijn	8,9	11,6	23,9	6,7
Om mij meer bewust te worden van mezelf en anderen	4,9	22,2	26,0	7,3

- Wanneer aan de deelnemers wordt gevraagd welke **veranderingen** zich voordeden door deelname aan sociaal-cultureel volwassenenwerk, wordt ook vaak verwezen naar educatieve effecten (bv. zaken beter of meer kennen of kunnen) maar nog meer naar ontmoeting en ontspanning (bv. ik heb mensen ontmoet, ik heb mij geamuseerd).

- Zo goed als alle deelnemers zijn tevreden tot zeer **tevreden over de gevolgde sociaal-culturele activiteiten**. Ze overwegen ook bijna allemaal om in de toekomst nog te participeren aan activiteiten van dezelfde organisatie.
- Ongeveer **vier a vijf op de tien deelnemers geeft te kennen in de toekomst méér te willen deelnemen** aan sociaal-cultureel volwassenenwerk. De belangrijkste hindernissen die meer-deelname tot nu in de weg stonden, zijn tijdsgebrek en familiale redenen. Meer dan één op zes personen die graag méér hadden geparticipeerd in het voorbije jaar, zegt dat ze dat niet deden omdat ze niet op de hoogte waren van het aanbod. Een tekort aan informatie is dus ook een belangrijke hinderpaal.

Lode Vermeersch
 Anneloes Vandenbroucke
 (HIVA-KULeuven, 15 juni 2010)